

Actieplan Biodiversiteit

2020-2021

26 mei 2020

Hoogheemraadschap van
Delfland

ACTIEPLAN BIODIVERSITEIT 2020-2021

Hoogheemraadschap van Delfland, 26 mei 2020

Waterschappen gaan over water. En dus hebben waterschappen een sleutelrol en een verantwoordelijkheid als het over biodiversiteit gaat. Zonder schoon water is er geen natuur. Bij Delfland willen we dat bijdragen aan herstel van biodiversiteit normaal en vanzelfsprekend wordt in ons dagelijks werk. En we willen samenwerken met anderen aan leefbare habitats en robuuste verbindingen voor natuur. Dit actieplan beschrijft hoe we die vanzelfsprekendheid en samenwerking voor biodiversiteit gaan oppakken, versterken en verankeren. Waarmee we voluit beamen:

Biodiversiteit LEEFT bij Delfland!

SAMENVATTING

Delfland heeft in de uitvoering van zijn taken invloed op zijn omgeving en de daarin levende planten, dieren en andere organismen. Daarmee heeft Delfland de mogelijkheid, maar ook de maatschappelijke verantwoordelijkheid, om bij de uitvoering van zijn taken de biodiversiteit te beschermen en waar mogelijk te versterken. Niet alleen in het water, maar ook op het land.

Met dit actieplan beoogt Delfland stappen te maken naar vanzelfsprekende inzet op biodiversiteit in het dagelijkse werk en naar de samenwerking voor biodiversiteit met anderen. Het plan zet met 20 gerichte acties in op bewustwording, verankering, oppakken van kansen en samenwerking.

Vijf icoonsoorten ('the small five') zijn daarbij richtinggevend. Het gaat om de grutto, de weidehommel, de bittervoorn, de rugstreeppad en de glassnijder. De acties samengevat:

	A. Eigen werk en terreinen	B. Verbindingen voor natuur	C. Kansen en initiatieven
Gaat over	Versterken van biodiversiteit wordt een vanzelfsprekend en ingeregeld principe in onze taakuitvoering en bij de inrichting van onze terreinen.	Samen met onze gebiedspartners werken we aan leefbare habitats en aan robuuste verbindingen.	Door actieve participatie en samenwerking met onze omgeving versterken we ons beleid. We faciliteren (kleinschalige) initiatieven voor biodiversiteit, omdat alle bee(s)tjes helpen!
Omvat	* beheer en onderhoud * projecten * zorg voor waterkwaliteit * bloemrijke dijken en terreinen * vismigratie	* koppelen natuurnetwerken * versterken waternatuur * ondersteunen met peilbeheer * steun natuurinclusieve landbouw	* ondersteunen van lokale initiatieven * hulp door verenigingen en vrijwilligers * ook zelf kansen aandragen
Boodschap	Delfland vergroent zijn terreinen en zijn taakuitvoering.	Delfland werkt samen met anderen aan natuurverbindingen.	Delfland faciliteert initiatieven voor natuur en hulp daarbij is heel welkom.
Acties 2020 - 2021	A1. Monitoren maaibeheer A2. Bloem- en kruidenrijke dijken A3. Vergroenen terreinen A4. Versterken inzet Natura 2000 A5. Biodiversiteit in aanbestedingen A6. Vismigratie A7. VV-veldbezoek	B1. Combineren gebiedsvisies B2. Small 5 symposium B3. Samenwerking Nationaal Park Hollandse Duinen B4 Samenwerking en kennisdeling waterschappen B5. Steun natuurinclusieve landbouw B6. Bijdragen aan BPL Midden-Delfland B7. Beverstrategie	C1. Ontwikkelen kansenkaart C2. Opzetten participatie C3. Groenblauwe combinaties C4. Verkenning Tiny Forest C5. Prijsvraag waterbergingen C6. Stimuleren biodiversiteit via vergunningverlening

1. Biodiversiteit: van ambitie naar vanzelfsprekendheid

Biodiversiteit: definitie en belang

Biodiversiteit is *“De variatie in organismen uit de gehele wereld, waaronder de terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische verbanden waar ze deel van uit maken; de diversiteit betreft de variatie binnen soorten, tussen soorten en tussen ecosystemen”* (bron: Verenigde Naties Conventie voor Biologische Diversiteit 1992).

De wereld kan niet zonder biodiversiteit. Soorten en ecosystemen zorgen bijvoorbeeld voor de productie van zuurstof, afbraak van dode dieren en planten, bestuiving van planten (waaronder landbouwgewassen), waterzuivering en het beheersen van plagen. Biodiversiteit betekent voor de mens – naast de belevingswaarde van natuur - voedsel, bouw materiaal, en grondstoffen voor kleding (zoals katoen) en medicijnen. Biodiversiteit zorgt voor schoon water, vruchtbare grond en een stabiel klimaat en heeft een dempende werking op invloeden die een gebied onder druk zetten, zoals droogte, plagen en vervuiling. Goede biodiversiteit helpt dus het waterschapswerk. Biodiversiteit stopt niet bij de slootkant, maar water, bodem en lucht zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

De staat van de biodiversiteit

In 2018 luidde WNF, in het Living Planet Report, de noodklok vanwege een alarmerende achteruitgang in biodiversiteit. Onderzoekers zien een achteruitgang van ca. 60% in de populatie van 4005 onderzochte soorten over de hele wereld.

Ook dicht bij huis zijn voorbeelden van forse afname van de populatie van soorten, bijvoorbeeld de populatie van boerenlandvogels, waaronder ook veel rode lijstsoorten als de grutto en de veldleeuwerik. Dat blijkt ook uit cijfers van het CBS in 2017: sinds 1960 is het aantal boerenlandvogels met 60 tot 70 procent teruggelopen. Het aantal patrijzen, zomertortels, ringmussen is gedecimeerd en van de grutto's is twee derde verdwenen. Sommige vogelsoorten komen in grote delen van Nederland bijna niet meer voor.

Ook insecten hebben het moeilijk. In 2017 bleek uit onderzoek dat in 27 jaar tijd de biomassa insecten op 63 locaties in natuurgebieden in Duitsland met 76% was afgenomen. Voor Nederland is de situatie vermoedelijk vergelijkbaar, waarbij [onderzoekers aantekenen](#) dat de achteruitgang van insecten vooral doorzet voor soorten die afhankelijk zijn van agrarisch landschap.

Belang en rol voor de waterschappen

Schoon water is van cruciaal belang voor de natuur. Waterschappen hebben de mogelijkheid om via natuurinclusieve inrichting en -beheer bij te dragen aan het herstel en de instandhouding van de basiskwaliteit van de natuurlijke omgeving.

WNF noemt vijf bedreigende factoren voor biodiversiteit: verslechtering en verlies van habitat/leefomgeving, overexploitatie, klimaatverandering, verontreiniging en invasieve soorten (plagen en exoten). Via deze factoren hebben waterschappen in de uitvoering van hun taken invloed op hun omgeving en de daarin levende planten, dieren en andere organismen. Daarmee hebben waterschappen de mogelijkheid, maar ook de maatschappelijke verantwoordelijkheid, om bij de uitvoering van hun taken de biodiversiteit te beschermen en waar mogelijk te versterken. Niet alleen in het water, maar ook op het land zijn waterschappen aan zet om de omvang van populaties en de verscheidenheid in soorten te vergroten.

Tegelijkertijd dragen de inspanningen voor natuur en biodiversiteit bij aan de taken van de waterschappen. Meanderen van beken om verdroging te verminderen, onderwater- en oeverplanten voor waterkwaliteit, kruidenrijke dijken om de bodem stevig te houden en te beschermen tegen droogte, waterberging in steden als onderdeel van klimaatadaptatie-agenda. Inzet op biodiversiteit betekent daarmee win-win.

Ambitie van Delfland voor biodiversiteit

In het bestuursakkoord 2019-2023 heeft het de Verenigde Vergadering van Delfland een eerste ambitie neergezet voor biodiversiteit:

“Als waterschap dragen we ons steentje bij door het huidige ingezette beleid voor verbetering van ecologie voort te zetten en effectiever te maken. Daarbij kijken we steeds scherp hoe we meer kansen kunnen benutten voor verbetering van flora en fauna. Ons streven is om natuur en dieren te ontzien in ons beleid en werkzaamheden.”

In de Meerjarenbegroting 2020-2024 heeft Delfland jaarlijks € 200.000 vrijgemaakt om uitvoering te geven aan deze ambitie (NB in 2020 is dit € 150.000).

Bestuurlijke uitgangspunten voor de activiteiten in 2020 zijn:

- Actief inzetten op kansen voor verbetering van biodiversiteit in alle werkzaamheden en projecten van Delfland in het water en op het land, op en rondom onze gemalen, dijken en zuiveringen;
- Dit start bij het in beeld brengen van de kansen en leidt tot een strategie en aanpak voor biodiversiteit die vanaf 2020 geïmplementeerd kan worden;
- Tot die tijd voortzetten en effectiever maken van het huidige beleid biodiversiteit, bijvoorbeeld door ons beheer aan te passen, aanleg van bloemrijke dijken en door samen te werken in initiatieven van anderen, zoals gemeenten, natuurbeheerders, boeren en particulieren;
- Uitdragen van de maatregelen van Delfland voor biodiversiteit.

Naar vanzelfsprekendheid

Het bijdragen aan biodiversiteitsherstel in onze regio is geen project. Om biodiversiteit een gelijkwaardige plek te geven in de werkzaamheden van Delfland - naast andere belangrijke aspecten als veiligheid, duurzaamheid, effectiviteit en efficiency - is een mind-shift nodig in de organisatie, vergelijkbaar met die voor duurzaam circulair en de omgevingswet, waar voldoen aan de maatschappelijke opgaven centraal staat. Het draait om bewustwording, betekenis kunnen geven aan het begrip biodiversiteit en daar concrete en werkbare oplossingen voor vinden in de dagelijkse routines. Overigens beginnen we niet bij nul; ook nu al dragen we met ons dagelijkse werk bij aan de biodiversiteit in ons gebied, zie bijlage 1 voor een overzicht. Lopende werkzaamheden en acties op het gebied van biodiversiteit maken geen deel uit van dit actieplan, maar vormen wél de zeer welkome basis.

Met dit actieplan beogen we stappen te maken naar vanzelfsprekende inzet op biodiversiteit in ons dagelijkse werk en naar de samenwerking voor biodiversiteit met anderen, aansluitend bij de bestuurlijke uitgangspunten. Het plan is nadrukkelijk niet projectmatig van aard. Cijfermatige doelen zijn (nog) niet aan de orde. Het plan zet daarentegen met gerichte acties in op bewustwording, verankering, oppakken van kansen en samenwerking. Waar het kan zijn de acties SMART omschreven. Het plan is zeker ook niet uitputtend in wat Delfland kan doen voor biodiversiteit. Het beoogt een beweging op gang te brengen en creativiteit/positivisme te ontlokken en stimuleren, door prikkels te geven of hulp te bieden aan verschillende werkzaamheden, op verschillende plekken in ons gebied, met verschillende schaalgrootten en in verschillende rollen van Delfland.

En vooral... de beschreven acties zijn inspirerend! Ze werden benoemd door betrokken en enthousiaste collega's en partners. De motivatie en energie om (samen) te werken aan biodiversiteitsherstel is groot. Met de acties in dit plan en de inzet van gedreven mensen laten we het echt zien: biodiversiteit LEEFT bij Delfland!

2. Vijf icoonsoorten, ofwel 'the small five'

De verantwoordelijkheid voor de bescherming van en zorg voor in het wild levende plant- en diersoorten in Zuid-Holland ligt bij de provincie. Die bescherming richt zich enerzijds op de aangewezen natuurgebieden en verbindingen daartussen, ofwel de Natura 2000 gebieden¹ en Natuurnetwerk Nederland (voorheen ecologische hoofdstructuur). En anderzijds op soortenbescherming voor de hele provincie, dus ook buiten de kerngebieden. In haar zogenaamde 'actieve soortenbeleid' richt de provincie zich op 40 icoonsoorten. Als het goed gaat met deze soorten planten en dieren, dan gaat het goed met de Zuid-Hollandse natuur.

Delfland helpt mee aan het actieve beleid voor de 40 soorten. In overleg met de provincie zijn uit de lijst van 40 icoonsoorten vijf soorten geselecteerd die representatief zijn voor - en geholpen kunnen worden met - het werk van Delfland. Samen vormen ze onze eigen 'small five', die ons helpen om richting te geven aan onze inzet op biodiversiteit, keuzes te maken, ons verhaal voor biodiversiteit te vertellen en te zijner tijd concrete doelen te definiëren.

The small five van Delfland:

1. **Grutto:** de icoonsoort van de Nederlandse boerenlandvogels bij uitstek en (daarmee) het boegbeeld voor biodiversiteitsherstel. Grutto's foerageren in ondiepe plassen en plas-dras weilanden en broeden in vochtig, kruidenrijk grasland met een goed bodemleven en volop insecten aan de oppervlakte. Midden-Delfland en de Ackerdijkse plassen zijn geliefde grutto-plekken in ons beheergebied. Het aantal grutto-broedparen in ons land is in de afgelopen eeuw flink afgenomen. Grutto's stellen onze inspanningen voor schoon water (en dus insecten om te eten) op prijs, evenals een hoge waterstand in het voorjaar.
2. **Weidehommel:** klein soort hommel; samen met andere hommels, zweefvliegen en bijen onmisbaar voor bestuiving en - daarom alleen al - een soort om te koesteren. Leeft in open landschappen, langs bosranden, in graslanden en in tuinen. In de stad profiteert de hommel van ontstening en vergroening. Delfland kan deze bescheiden bestuiver helpen met bloem- en kruidenrijke dijken en terreinen en met klimaatadaptieve maatregelen in de stad.
3. **Bittervoorn:** karperachtige zoetwatervis, komt voor in stilstaand of langzaam stromend water (sloten, plassen, vijvers) met een goed ontwikkelde onderwatervegetatie. Bittervoornvrouwtjes leggen hun eitjes in zoetwatermosselen. De mosselen bieden de vissenlarven bescherming, en benutten op hun beurt de vissen voor de verspreiding van de eigen larven. Met zijn afhankelijkheid van zoetwatermosselen vraagt de bittervoorn zorgvuldig beheer: zodanig baggeren en maaien dat bodem en planten voldoende ontzien worden. De bittervoorn is voor Delfland een doelsoort voor zoet-zoet migratie. Hij kan profiteren van plantenrijk water en een goede verbinding tussen plantenrijke gebieden. Dat past uitstekend in onze doelen om meer onderwaterplanten te krijgen en in het realiseren van onze netwerkvisie voor waternatuur.

¹ Grote delen van de zeewering bestaan uit (beschermde) natuurgebieden. In Delflands duingebied zijn in het kader van de Natuurbeschermingswet de gebieden "Meijndel & Berkheide", "Westduinpark & Wapenveld" en "Solleveld & kapittelduinen" aangewezen als Natura 2000-gebieden. Delfland verzorgt in de eigen gebieden naast het kustbeheer i.h.k.v. de waterveiligheid ook het natuurbeheer.

4. **Rugstreeppad:** middelgrote lichtbruine pad met een kenmerkende gele streep op zijn rug. Hij kent in Nederland drie belangrijke verspreidingskernen: de duinen, het rivierengebied en polders in West-Nederland en de Noordoostpolder. Voor de voortplanting is de rugstreeppad afhankelijk van ondiepe wateren, die vrij snel opwarmen. De rugstreeppad staat op de rode lijst en wordt aangemerkt als 'gevoelig'. Hij heeft baat bij onze inspanningen voor gezonde, dynamische duinen met schoon duinwater.

5. **Glassnijder:** De glassnijder is een vrij kleine libel die in Zuid-Holland algemeen voorkomt in schone, heldere wateren met een goed ontwikkelde oevervegetatie. Zijn leefgebied - in grotere groengebieden en aan de randen van de stad - kenmerkt zich door voldoende waterkwaliteit, rijkelijk begroeide natuurvriendelijke oevers en veel onderwaterplanten door niet te intensief beheer. De glassnijder leeft vooral langs oevers en heeft zowel ondergedoken, drijvend als boven water uitgroeiende vegetatie nodig; het liefst in een natuurlijk patroon met niet al te netjes afgebakende randen. Hij is daarmee typisch het symbool voor onze inspanningen voor een natuurlijk watersysteem.

The small five samengevat:

Soort	Gebied	Is Delfland dankbaar voor...
Grutto	Gras	* Natuurlijk peilbeheer * Schoon water
Weidehommel	Stad, gras	* Bloemrijke keringen * Groene terreinen * Natuurlijk maaibeheer * Vergroening in de stad
Bittervoorn	Gras, glas ² , stad	* Vispassages * Natuurvriendelijke oevers * Schoon water * Zorgvuldig beheer
Rugstreeppad	Kust	* Dynamisch, natuurlijk duinbeheer * Schoon water
Glassnijder	Glas, gras, stad	* Schoon water * Natuurvriendelijke oevers * Zorgvuldig beheer * Ruimte voor waterplanten * Samenhang boven en onder water

Voor alle acties in dit actieplan is aangegeven welke van de small five profiteert.

² 'Glas' verwijst naar het de kassengebieden, die ruim een tiende van het grondoppervlak van ons beheergebied beslaan.

3. Werkwijze

De in paragraaf 1 genoemde ambitie en uitgangspunten verwoorden dat we zowel in onze eigen taakuitvoering als in samenwerking met anderen aan biodiversiteit willen bijdragen, en dat we daarbij zowel planmatig willen werken als kansen willen benutten.

Deze verschillende invalshoeken zijn vertaald naar een indeling van dit actieplan in drie pijlers:

- A. Eigen werk en terreinen
- B. Verbindingen voor natuur
- C. Kansen en initiatieven met en van anderen.

In de volgende drie paragrafen zijn die pijlers toegelicht en ingevuld met 20 concrete acties. Uitgangspunt daarbij is dat we voortborduren op het werk dat we al doen aan biodiversiteit (zie bijlage 1) en dat we met gerichte acties die inzet versterken en verankeren. Dit actieplan gaat dus uitsluitend over extra inspanningen voor biodiversiteit. Richtinggevend zijn de vijf iconsoorten, onze eigen small five, zoals geïntroduceerd in paragraaf 2. De acties komen voort uit ofwel een concrete interne of externe vraag, ofwel een genoemde kans. Samen bestrijken ze de cirkel van invloed van Delfland op de biodiversiteit in ons gebied, zonder daarin volledigheid te pretenderen of na te streven. En vullen ze onze inspanningen voor biodiversiteit in lopende programma's (b.v. het programma waterkwaliteit) en projecten aan.

Per actie wordt na vaststelling van dit actieplan een kort plan van aanpak opgesteld, met o.a. (nadere) omschrijving van beoogd resultaat, bemensing, planning, afbakening en communicatie. Medewerkers van Delfland worden actief uitgenodigd om bij te dragen aan acties of het trekkerschap van (nog niet belegde) acties op zich te nemen. Zo maken we maximaal gebruik van kennis en creativiteit in de organisatie, organiseren we de verankering in de werkprocessen en vergroten we de bewustwording. Voor de communicatie, intern en extern, stellen we een compacte communicatiestrategie op.

Ter ondersteuning van de uitvoering van de acties is jaarlijks € 200.000,- gereserveerd in de meerjarenbegroting. Dit budget wordt ingezet voor interne beleidsadvisering (1 fte), communicatie, onderzoek en externe inhoudelijke advisering.

De looptijd van het actieplan is anderhalf jaar, van half 2020 tot eind 2021. Gedurende de looptijd wordt de uitvoering van de acties gemonitord op het beoogd resultaat én de mogelijkheden voor verankering in de werkprocessen. Daarbij hebben we specifiek aandacht voor het kostenaspect: het zo laag mogelijk of zelfs negatief houden van de extra kosten, door b.v. besparingen in onderhoud (zoals inzet begrazing en minder maaien), samenwerking met anderen en werk met werk maken.

Aan het eind van de looptijd, dus Q4 2021 wordt de 'oogst' van alle acties opgehaald en worden de acties geëvalueerd. Deze evaluatie vormt de basis voor het actieplan 2.0 (2022-2023), waarmee - nog meer dan in dit eerste actieplan - de inspanningen voor biodiversiteit worden verankerd in de werkprocessen. In het actieplan 2.0 komen concrete doelstellingen voor de in paragraaf 2 genoemde small five.

4. Biodiversiteit in eigen werk en op eigen terreinen

Inzetten op versterking van de biodiversiteit in ons gebied begint bij het eigen werk en op de eigen terreinen en assets³ van Delfland. Met 743 km aan dijken en duinen en ruim 4.000 km aan watergangen in beheer, en met onze terreinen rondom onze zuiveringen, kantoren en de 208 gemalen zijn we in staat om significant bij te dragen aan de biodiversiteit. Dat doen we ook al op allerlei manieren, zoals beschreven in bijlage 1. Met zeven gerichte acties doen we er nog een schepje bovenop, en bestendigen we de huidige inspanningen.

Gaat over	
Omvat	
Boodschap	
Acties	

	Monitoren maaibeheer
	Monitoren van het effect van het nieuwe maairegime van het 'overige maaionderhoud' op natuurwaarden, en kennisdeling met andere beheerders.
Toelichting	Dit jaar wordt door OWW gestart met een nieuwe, ecologische aanpak van het 'overig maaionderhoud'. Dit is het onderhoud van o.a. waterbergingen en vispaaiplaatsen. Met de aannemer wordt gezocht naar een mooie balans tussen natuurbelang (verschralen, maaisel afvoeren) en duurzaamheid (laag energieverbruik, maaisel laten liggen). Idee is dat twee keer per jaar gemaaid wordt; de eerste keer wordt het maaisel afgevoerd en de tweede keer wordt het bovenste deel geklepeld terwijl het onderste deel blijft staan. Ook wordt onderzocht wat het effect is van het terugbrengen naar een eenmalige jaarlijkse maaibeurt en van het aanbrengen van broeihopen. In deze actie organiseren we de monitoring van de effecten van dit maairegime op de biodiversiteit.
	Weidehommel
Resultaat	Plan voor monitoring, meetgegevens, aanbevelingen ecologisch maaionderhoud
	Plan en eerste waarnemingen door trainee in 2020, vervolg monitoring in 2021

³ De term 'assets' omvat het brede scala aan fysieke middelen waarmee we onze taken uitvoeren, zoals pompen, dijken, gemalen en waterzuiveringsinstallaties.

Actie A2	Bloem- en kruidenrijke dijken
Houdt in	Bij groot onderhoud en verbeteringen worden waterkeringen, waar het kan, bloem- en kruidenrijk ingericht.
Toelichting	Waterkeringen hebben een groot potentieel aan leefgebied en aan ecologische verbinding. Daarom is in het 'Investeringsplan verzamelkrediet assetsysteem waterkeringen' (VV- besluit 23 april 2020) de bloem- en kruidenrijke inrichting als kader opgenomen voor waterkeringen die groot onderhoud of verbeteringen ondergaan. Vervolgens worden die keringen op aangepaste wijze onderhouden. Ook voor bestaande keringen inventariseren we waar inzet van een natuurvriendelijk maairegime mogelijk is. Niet alle waterkeringen zijn geschikt; zo moeten droogtegevoelige keringen ten behoeve van inspectie regelmatig gemaaid worden.
Icoonsoort	Weidehommel
Resultaat	Beschrijving in Kadernota, criteria voor geschiktheid van dijken voor bloemrijke inrichting, maai- en monitoringstrategie, daadwerkelijke inrichting en onderhoud doorlopend
Uitvoering	Opstellen criteria en inventarisatie geschikte dijken in 2020; aanbevelingen en nulmeting monitoring i.c.m. actie A1 in 2020; opstellen maai- en monitoringsstrategie in 2021

Actie A3	Vergroenen terreinen
	Kansen in beeld brengen voor biodiversiteit op terreinen en assets van Delfland
	Weidehommel, glassnijder
Resultaat	Adviesrapport met overzicht van kansen en aanbeveling voor prioritering in de uitvoering daarvan. Vijf kansen daadwerkelijk uitgevoerd.
	Advisering in 2020; uitvoering van vijf maatregelen in 2021

Actie A4	Versterken inzet Natura 2000
Houdt in	Versterken beleidsmatige inzet op natuurbeheer in de duinen
Toelichting	
	Rugstreeppad

Resultaat	Inhoudelijke advisering en voorstel voor de organisatie van beleidsmatige inzet
Uitvoering	Advisering in Q3/Q4 2020

Actie A5	Biodiversiteit in aanbestedingen
Houdt in	Ervaring opdoen met sturen op biodiversiteit in aanbestedingen door inzet omgevingswijzer en gerichte uitvraag voor ontwerp
Toelichting	Hoe eerder in het project erover nagedacht wordt, hoe meer winst er te behalen is op biodiversiteit in de uitvoering van projecten. Het geëigende middel om de effecten op en mogelijkheden voor biodiversiteit in kaart te brengen, is de omgevingswijzer. Aanvullend kan in de uitvraag voor een ontwerp aan een ingenieursbureau expliciet gevraagd worden om met voorstellen voor versterking van de biodiversiteit te komen. In de praktijk blijkt het nogal eens lastig om de vraag voor biodiversiteit te specificeren, of lijkt biodiversiteit 'te moeten concurreren' met andere wensen, b.v. t.a.v. circulariteit. In deze actie doen we ervaring op met het sturen op biodiversiteit in de ontwerpfase in tenminste drie (geschikte) aanleg- en/of onderhoudsprojecten.
Icoonsoort	Grutto, weidehommel, bittervoorn, rugstreeppad, glassnijder
Resultaat	Inzet omgevingswijzer op biodiversiteitsaspecten en uitvragen biodiversiteit in ontwerp voor tenminste drie projecten
Uitvoering	Afronding uiterlijk in Q3 2021

Actie A6	Vismigratie
Houdt in	Stevig vervolg van de inzet op maatregelen voor vismigratie
Toelichting	Delfland heeft de afgelopen jaren al veel gedaan aan vergroting van leefgebied en migratiemogelijkheden voor vissen. Inzet voor - tweezijdige - vismigratie is vooral het verbinden van prioritaire peilgebieden (kwalitatief goede en voldoende grote leefgebieden voor vis). Daarbij komen nu o.a. gedegen monitoring, vergroting inzet van vispaaiplaatsen, renovatie van bestaande vismigratievoorzieningen (waaronder Aalkeetbuitenpolder), uitvoering pilot voor een vismigratielift en aanleg van nieuwe vismigratievoorzieningen in het kader van SGBP3. Bij nieuwbouw en renovatie van sluizen en gemalen wordt (nog steeds) de wenselijkheid en mogelijkheid voor vismigratie meegenomen in de ontwerpeisen.
Icoonsoort	Bittervoorn
Resultaat	Instandhouding en uitbreiding van voorzieningen voor vis (migratie en habitat)
Uitvoering	Doorlopend, via assetmanagement

Actie A7	
Houdt in	Veldexcursie voor VV-leden van Delfland
Toelichting	De excursie belicht de praktische aspecten van biodiversiteit in het waterschapswerk. VV-leden kunnen een beeld vormen en suggesties meegeven.
Icoonsoort	Grutto, weidehommel, bittervoorn, rugstreeppad, glassnijder
Resultaat	Excursie en verslag met suggesties en afspraken
	Q2 2021

5. Biodiversiteit door natuur te verbinden

Als waterbeheerder dragen we van nature en natuurlijk (!) al bij aan de biodiversiteit. Schoon water en natuurlijke oevers zijn immers een voorwaarde voor een rijke verscheidenheid aan planten, watergebonden fauna en insecten, en daarmee voor dieren die hieruit hun voedsel putten, zoals vleermuizen en vogels. Waar onze inspanningen tot dusverre vooral ingegeven werden door watergebonden overwegingen en doelen, kunnen we nog meer de verbinding leggen met de biodiversiteit op het land. Zo hebben we met peilbeheer invloed op de omstandigheden voor boerenlandvogels, en kunnen we met natuurlijke oevers bijdragen aan de inrichting van gebieden met natuurinclusieve landbouw. We zoeken hiervoor de samenwerking op met verschillende partners, binnen het Deltaplan Biodiversiteitsherstel en vooral in de regio, zoals boerenorganisaties, de provincie en natuurorganisaties. Ook participeren we in landschaps- en gebiedstafels en Nationaal Park Hollandse Duinen. Samen leggen we koppelingen tussen bestaande visies en plannen, bijvoorbeeld de provinciale visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving en het Natuurnetwerk Nederland, werken we aan verbindingen voor natuur en komen we tot een samenhangende én gezamenlijke inzet op biodiversiteit. De zeven acties in deze pijler stroomlijnen deze samenwerking.

	B. Verbindingen voor natuur
Gaat over	Samen met onze gebiedspartners werken we aan leefbare habitats en aan robuuste verbindingen.
Omvat	* koppelen natuurnetwerken * versterken waternatuur * ondersteunen met peilbeheer * steun natuurinclusieve landbouw
Boodschap	Delfland werkt samen met anderen aan natuurverbindingen.
Acties	- B1. Combineren gebiedsvisies - B2. Small 5 symposium - B3. Samenwerking Nationaal Park Hollandse Duinen - B4. Samenwerking en kennisdeling waterschappen - B5. Steun natuurinclusieve landbouw - B6. Bijdragen aan BPL Midden-Delfland - B7. Beverstrategie

Actie B1	Combineren gebiedsvisies
Houdt in	Koppeling van de ecologische netwerkvisie van Delfland aan andere bestaande visies en het Natuurnetwerk Nederland.
Toelichting	De ecologische netwerkvisie van Delfland is - samen met de 14 gemeenten in ons beheergebied - opgesteld om richting te geven aan de KRW-maatregelen ter verbetering van de ecologische waterkwaliteit. Als waterschap willen en kunnen we ook bijdragen aan biodiversiteit op het land, via bijvoorbeeld peilbeheer en de aanleg van natuurvriendelijke oevers ter ondersteuning van gebieden waar natuur en landbouw samengaan. Samen met o.a. de provincie (die het Natuurnetwerk Nederland invult voor Zuid-Holland en in 2019 de provinciale Visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving heeft vastgesteld) en gemeenten maken we het totaalbeeld, als basis voor een samenhangende aanpak op biodiversiteit.
Icoonsoort	Grutto, weidehommel, bittervoorn, rugstreeppad, glassnijder
Resultaat	Samenhangende visie op biodiversiteit op provinciaal niveau
Uitvoering	In overleg met o.a. provincie

Actie B2	Small 5 symposium
Houdt in	Bijeenkomst met partners (o.a. natuurorganisaties, boerenorganisaties, terreinbeheerders en gemeenten).
Toelichting	Organisatie van een bijeenkomst om onze biodiversiteitsaanpak te delen, reacties en suggesties op te halen en samen ideeën te genereren voor de vijf incoonsoorten voor Delfland, the small five. Het is zowel een uitnodiging om te reflecteren op de werkwijze van Delfland als de vraag hoe Delfland anderen kan ondersteunen in hun biodiversiteitsaanpak. Besproken wordt ook wat de ambities kunnen zijn op het voorkomen van the small five en ieders bijdrage daaraan. Dat helpt Delfland bij het definiëren van doelen en het opzetten van monitoring voor die doelen in het actieplan biodiversiteit 2.0.
Icoonsoort	Grutto, weidehommel, bittervoorn, rugstreeppad, glassnijder
Resultaat	Bijeenkomst, verslag en afspraken
Uitvoering	Bijeenkomst van een halve dag in Q1 2021

Actie B3	Samenwerking Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD)
Houdt in	Invulling van het thema biodiversiteit binnen de samenwerking met het NPHD
Toelichting	Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD, in oprichting) is het brede Zuid-Hollandse kustgebied van Hoek van Holland tot Hillegom. Het is een uniek landschap dat ruim 5000 jaar geleden is ontstaan door de stijging van de zeespiegel. Het park bestaat uit zee, strand en duinen, en ook de meer landinwaarts gelegen strandwallen en strandvlakten horen erbij. Delfland is - vanuit zijn beheerrol in het duingebied t.b.v. waterveiligheid en natuur – partner van het NPHD. De partners streven gezamenlijk naar onderstreping en ondersteuning van het karakter van het gebied en naar samenhang in b.v. landschap, routing en beheer. Voor Delfland biedt samenwerking binnen het NPHD mogelijkheden voor de integrale benadering van waterveiligheid, natuur en recreatie en mogelijk voor het gezamenlijk optrekken in beheertaken. Daar komt nu bij de mogelijkheid tot gezamenlijke ambitiebepaling voor biodiversiteit en samenwerking in de inzet daarop.
Icoonsoort	Rugstreeppad
Resultaat	In overleg; mogelijk onderzoek t.b.v. gezamenlijke aanpak
Uitvoering	In overleg

Actie B4	Samenwerking en kennisdeling waterschappen
	Deelname aan team biodiversiteit, gezamenlijke visievorming en ontwikkeling hulpmiddelen, kennisdeling.
Toelichting	Het team biodiversiteit bestaat uit de contactpersonen voor biodiversiteit bij (medio 2020 ongeveer de helft van) de waterschappen en de UvW. In 2020 werkt het team aan een gezamenlijk - bestuurlijk vast te stellen – position paper voor biodiversiteit en aan de organisatie van een symposium in het najaar. Daarnaast worden in het team - en met collega-beheerders zoals Rijkswaterstaat - ervaringen uitgewisseld, best practices gedeeld en ideeën uitgewerkt. Daarmee wordt bereikt dat de waterschappen gezamenlijk leren en richting bepalen.
Icoonsoort	Grutto, weidehommel, bittervoorn, rugstreeppad, glassnijder
Resultaat	Kennisdeling en samenwerking
	Doorlopend

Actie B5	Steun natuurinclusieve, biologische en kringlooplandbouw
Houdt in	Verkenning van de mogelijkheden om natuurgerichte landbouw te ondersteunen
	B6). We nemen de ervaringen van andere waterschappen mee.
	Grutto, weidehommel, bittervoorn, glassnijder
Resultaat	Omschrijving van mogelijke rol en inzet van Delfland in natuurgerichte landbouw en eventueel afspraken voor concrete samenwerking / maatregelen
	Start in overleg; afronding voor eind 2021

	Bijdrage BPL Midden-Delfland
	Gezamenlijke visievorming op biodiversiteit binnen het samenwerkingsverband van het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland en afspraken over de uitvoering van maatregelen.
	het thema biodiversiteit.
	Grutto, weidehommel, bittervoorn, glassnijder
Resultaat	Gezamenlijke strategie voor biodiversiteit in Midden-Delfland en set van afspraken over maatregelen.
	P.m., in overleg

	Beverstrategie
	van schade door knagen en graven
Toelichting	Op 29 april 2020 meldde zich de eerste bever sinds jaren in het gebied van
Icoonsoort	-
Resultaat	Gezamenlijke strategie bevers
	Gereed uiterlijk Q3 2021

6. Kansen voor biodiversiteit en initiatieven met en door anderen

Onze inspanningen voor biodiversiteit kunnen we voor een groot deel zelf plannen en sturen. Maar er zijn ook kansen voor biodiversiteit die zich spontaan voordoen, en als we daarvoor open staan valt er nog veel meer te bereiken. Kansen kunnen er zijn in de vorm van spontane vestiging van bijzondere soorten, of in het aanbod van hulp door mensen buiten onze organisatie, bijvoorbeeld bewoners en boeren. Door participatie van en samenwerking met en door anderen kunnen we de biodiversiteit nog verder versterken. In ons gebied zijn diverse natuurverenigingen actief en door hen actief te bevragen krijgen we inzicht in hoe Delfland zijn beleid op biodiversiteit kan verbeteren en hoe we elkaar daarbij kunnen helpen. Ook onze mede-partners in het Deltaplan Biodiversiteitsherstel bezitten samen een schat aan ervaring, kennis en enthousiasme. Over en weer zoeken we de samenwerking in lokale of regionale initiatieven. De zes acties in deze pijler zijn bedoeld om de organisatie open te stellen voor kansen en om initiatieven van anderen te stimuleren en faciliteren.

Gaat over	
Omvat	
Boodschap	
Acties	

Actie C1	Ontwikkelen en inzet kansenkaart
Houdt in	Ontwikkelen van een digitale, interactieve kaart, waarmee Delflanders en samenwerkingspartners kansen en ideeën voor biodiversiteit kunnen delen.
Icoonsoort	Grutto, weidehommel, bittervoorn, rugstreeppad, glassnijder
Resultaat	Kansenkaart als instrument om ideeën te delen en acties op te pakken en aanbevelingen voor introductie daarvan in de organisatie.
	Traineeproject (groep), tien dagen in zomer 2020

Actie C4	Verkenning Tiny Forest
Houdt in	Bijdragen aan het concept 'Tiny Forest'
Toelichting	<i>"Een Tiny Forest® is een dichtbegroeid, inheems bos ter grootte van een tennisbaan. Dit bos is niet alleen een prettige plek voor vlinders, vogels, bijen en kleine zoogdieren, maar ook voor mensen. Kinderen leren in het buitenlokaal over de Nederlandse natuur en buurtbewoners ontmoeten elkaar op een prettige en gezonde plek.!"</i> Dit is de uitleg die IVN Natuureducatie op haar website geeft aan het begrip Tiny Forest. IVN Natuureducatie is de bedenker en facilitator van het concept, en de term Tiny Forest is officieel voorbehouden aan de stukjes bos die onder haar hoede tot stand komen. Daar zijn voorwaarden aan verbonden, zoals b.v. de ligging in een woonwijk en de nabijheid van een basisschool. Gemeenten zijn dan ook de gebruikelijke partners voor de aanleg van Tiny Forests. Als waterschap zijn we niet direct een logische partner, omdat we geen woonwijken op onze terreinen hebben. Maar wellicht kunnen we zinvol bijdragen aan een tiny forest in ons beheergebied of is een leuk en leerzaam alternatief haalbaar op een eigen terrein van Delfland (Tiny Wadi, Tiny Swamp, Tiny Mangrove...). Dat draagt niet alleen (inhoudelijk en communicatief) bij aan biodiversiteit, maar ook aan waterbewustzijn. In deze actie benaderen we IVN Natuureducatie (ook partner van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, zie actie C7) om samen de mogelijkheden te verkennen.
Icoonsoort	Weidehommel, glassnijder
Resultaat	Verkenning en eventueel planvorming voor bijdrage aan een tiny forest of een eigen alternatief
Uitvoering	

Actie C5	Prijsvraag waterbergingen
Houdt in	Externe partijen uitnodigen om ideeën te ontwikkelen voor biodiversiteit in onze waterbergingen
Toelichting	Sinds eind jaren negentig van de vorige eeuw, na een periode met extreem veel wateroverlast, hebben we vele hectaren terrein ingericht als waterberging. Vaak is bij de aanleg beplanting aangebracht, maar op veel plekken is deze door bijvoorbeeld vraat door ganzen weer verdwenen en treedt verruiging van de terreinen op. Deze spontane natuur heeft waarde voor biodiversiteit, maar wellicht is op eenvoudige wijze meerwaarde voor biodiversiteit te bereiken. Een prijsvraag is een uitnodigende manier om ideeën te genereren, gevoed met gebieds- en/of inhoudelijke kennis.
Icoonsoort	Weidehommel, grutto
Resultaat	Concrete voorstellen voor versterking van de biodiversiteit van de waterbergingen en eventueel daadwerkelijke aanpassing waterberging.
Uitvoering	Prijsvraag in 2020; eventuele realisatie in 2021 / 2022

	Stimuleren biodiversiteit via vergunningverlening
Houdt in	Praktische tips en tools voor vergunningverleners bij Delfland (afdeling RPA), om in hun contacten met initiatiefnemers kansen voor biodiversiteit te herkennen en te bespreken.
Toelichting	Via vergunningverlening heeft Delfland invloed op biodiversiteitsaspecten van initiatieven van derden. Delfland wil niet alleen toetsen op de waterschapsbelangen, maar ook het bredere maatschappelijke belang behartigen (duurzaamheid, klimaatadaptatie, biodiversiteit etc.). In deze actie, waarbij samenwerking wordt gezocht met andere waterschappen, gaan we na op welke wijze vergunningverlening invloed kan hebben op biodiversiteit en hoe dit te combineren is met andere maatschappelijke overwegingen, en ontwikkelen we een praktisch hulpmiddel met en voor onze vergunningverleners.
Icoonsoort	Grutto, weidehommel, bittervoorn, rugstreeppad, glassnijder
Resultaat	Praktisch hulpmiddel voor vergunningverleners
	Traject met andere geïnteresseerde waterschappen, eventueel inzet trainee, afronding uiterlijk Q3 2021

BIJLAGE 1 BIODIVERSITEIT IN HET HUIDIGE WERK VAN DELFLAND

Delfland draagt met de uitvoering van zijn taken al bij aan versterking van de biodiversiteit; hetzij door de *bedoeling* van die taak (zoals de zorg voor waterkwaliteit), hetzij door de *wijze van uitvoeren* (zoals natuurvriendelijk beheer en onderhoud).

Een overzicht:

Programma waterkwaliteit

De activiteiten binnen programma Waterkwaliteit dragen nu al bij aan ecologische doelen voor ons oppervlaktewater en daarmee ook aan meer biodiversiteit in het water. Maatregelen moeten ertoe leiden dat in 2027 Delfland de ecologische doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) haalt. Daarbij hoort een breed pakket aan maatregelen om de ecologische waterkwaliteit te verbeteren, door middel van natuurvriendelijke oevers, vispaaiplaatsen, floatlands en anders maaien en baggeren. Daarnaast werkt Delfland aan maatregelen om de vismigratie verbeteren. Inmiddels is de boezem met het buitenwater ontsloten voor de vissen. Verdere verbeteringen voor vissen liften vooral mee met het (groot) onderhoud van de gemalen.

Een goede chemische waterkwaliteit is een randvoorwaarde voor een goede biodiversiteit. Daarom werkt Delfland intensief samen met gemeenten (lokaal water), tuinders (emissieloze kas) en veehouders (Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, kringlooplandbouw) om kringlopen te sluiten en emissies naar oppervlaktewater terug te dringen.

Daarnaast streeft Delfland naar beheersing van invasieve/dominante soorten door maatregelen te onderzoeken en om te zetten in beleid en/of maatregelen. Voorbeelden zijn de aanpak van kroos, Amerikaanse rivierkreeft en grote waternavel. Delfland heeft hiervoor een exotenbeleid opgesteld.

Bloemrijke dijken en terreinen

In 2018 heeft Delfland met de stichting Honey Highway een bloemrijke dijk aangelegd langs het Ackerdijksepad in de Zuidpolder van Delfgauw, op de daar in 2017 opgehoogde waterkering. Daarnaast is in 2019 onderzoek gedaan naar de kansen om meer dijken en terreinen om te vormen naar een meer natuurlijkere, bloemrijke inrichting en beheer.

Waterkeringen

Voor de waterkeringen is ca. 20 hectare geselecteerd als potentieel zoekgebied voor bloemrijke dijken. Nader onderzoek moet uitwijzen wat hier daadwerkelijke mogelijk is en op welke manier de omschakeling kan plaatsvinden. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden, zoals: verschillende (inheemse) zaadmengsels en methoden van inzaaien of de keuze om via natuurvriendelijk maaibeheer de biodiversiteit te vergroten. In een vervolgonderzoek worden verschillende varianten onderzocht en zal een selectie plaatsvinden van geschikte locatie voor bloemrijke dijken, inclusief bijbehorende meer- en minderkosten. De bedoeling is om al in 2020 nieuwe bloemrijke keringen te realiseren. Dit wacht niet op het actieplan. In het 'Investeringsplan verzamelkrediet assetsysteem waterkeringen' (VV- besluit 23 april 2020) is de bloem- en kruidenrijke inrichting als kader opgenomen voor waterkeringen die groot onderhoud of verbeteringen ondergaan.

Percelen van Delfland

Voor een aantal percelen van Delfland (AWZI's De Groote Lucht en Nieuwe Waterweg en percelen rondom (riool)gemalen) kan al in 2020 worden gestart met het uitproberen van verschillende manieren van inzaaien en natuurvriendelijk maaien, omdat de meerkosten hier beperkt zijn en zich binnen 5 - 6 jaar terugverdienen vanwege extensiever maaien. Zo kan op verschillende locaties op verschillende manieren ervaring worden opgedaan.

Beheer en onderhoud

In het beheer en onderhoud van watergangen en waterkeringen wordt nu al vormgegeven aan natuurvriendelijk beheer door:

- werken met ecologische werkprotocollen conform de Gedragscode van de Waterschappen, die zijn opgenomen in de onderhoudscontracten;
- een pilot aangepast maaibeeld keringen (gefaseerd maaien);
- biodivers inzaaien;
- Habitat+ benadering: tijdens het broedseizoen voor en na maaiwerkzaamheden controleren van watergangen, markeren van nesten zodat de aannemers deze zien en gericht bepaalde vegetatie laten staan (o.a. groene watergangen)
- Jaarlijks inspecteren van de natte ecologische zones (NEZ) en het onderhoud toespitsen op de NEZ-streefbeelden
- een pilot om snoeihout in te zetten in takkenril/houtwal;
- dynamisch kustbeheer in Natura2000 gebied;
- plaagsoorten bestrijden;
- EMVI – criteria in contracten ten behoeve van het voorkomen van vissterfte;
- vismigratie stimuleren.

Biodiversiteit in projecten en aanbesteding

Binnen de uitvoering van werken/projecten van Delfland wordt nu ook al rekening gehouden met het voorkomen van negatieve effecten op biodiversiteit en waar mogelijk verbeteren, door:

- werken met ecologische werkprotocollen conform de Gedragscode van de Waterschappen, die zijn opgenomen in de onderhoudscontracten;
- voorkomen of compenseren van negatieve effecten ecologie en biodiversiteit conform wetgeving;
- Duurzaam GWW (Grond-, Weg en Waterbouw): door in alle projecten van Delfland een ambitieweb en een omgevingswijzer op te stellen, wordt bij aanvang van het project duidelijk welke kansen en ambities er zijn om biodiversiteit binnen een project te verbeteren. Voor bepaalde projecten heeft dit nu al geleid tot het beter meewegen van biodiversiteit in projecten, bijvoorbeeld in project Vispaaiplaats Post;
- EMVI – criteria in contracten (voorkomen vissterfte);
- vismigratie stimuleren, onder andere door het vispasseerbaar maken van stuwen en gemalen.

Ondersteuning van projecten van derden

Ook nu al ondersteunt Delfland initiatieven van derden ter verbetering van de biodiversiteit. Bijvoorbeeld van het Weidevogelpact bij het Kraaijennest en in de Commandeurspolder. Daarnaast is Delfland deelnemer van de themagroep biodiversiteit van de gebiedstafel Bijzonder Provinciaal Landschap Midden Delfland. Hierop wordt verder ingegaan in paragraaf 4.3.